

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

**Obor č. 14: Pedagogika, psychologie, sociologie a problematika
volného času**

Finanční gramotnost na druhém stupni základního vzdělávání

**Martin Blažek
Jihomoravský kraj**

Židlochovice 2023

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 14: Pedagogika, psychologie, sociologie a problematika
volného času

Finanční gramotnost na druhém stupni základního vzdělávání

Financial literacy in upper secondary education

Autor: Martin Blažek

Škola: Gymnázium Židlochovice, příspěvková organizace,
Tyršova 400, 667 01 Židlochovice

Kraj: Jihomoravský kraj

Konzultant: Mgr. Hana Stravová

Židlochovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracoval/a samostatně a použil/a jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

V Židlochovicích dne 26. ledna 2023

Martin Blažek

Poděkování

Děkuji mojí milé konzultantce Mgr. Haně Stravové, která mi během psaní práce byla nepostradatelnou oporou. Velký dík patří také nakladatelství Didaktis, zejména pak Mgr. Iloně Alenkové a Mgr. Michaele Cizlerové, které se mnou velice ochotně a aktivně komunikovaly a bez jejichž pomoci by moje práce nebyla kompletní.

Anotace

Tato práce se zabývá výukou finanční gramotnosti na druhém stupni základního vzdělávání. Jejím cílem je analyzovat školní vzdělávací plán konkrétní školy spolu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání a následně navrhnout řešení jejich nedostatků v oblasti finanční gramotnosti. Práce je doplněna přílohami s výukovými a metodickými materiály ze stejného oboru.

Klíčová slova

finanční gramotnost; výuka; základní škola

Abstract

This paper discusses the teaching of financial literacy in upper secondary education. Its aim is to analyse the curriculum of a specific primary school together with the Framework Curriculum for Primary Education, and then to propose solutions to their shortcomings in the area of financial literacy. This work is supplemented with appendices containing teaching and methodological materials from the same field.

Keywords

financial literacy; education; primary school

Seznam použitých zkratk

ČBA	Česká bankovní asociace
ČR	Česká republika
FG	Finanční gramotnost
MF	Ministerstvo financí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NSFV 2.0	Národní strategie finančního vzdělávání 2.0
NSFV	Národní strategie finančního vzdělávání
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PSFV	Pracovní skupina pro finanční vzdělávání
RPSN	roční procentní sazba nákladů
RVP (ZV)	Rámcový vzdělávací program (pro základní vzdělávání)
SŠ	střední škola
ŠVP	školní vzdělávací program
ZŠ	základní škola

Obsah

Úvod.....	8
1 Finanční gramotnost a negramotnost.....	9
1.1 Definice finanční gramotnosti.....	9
1.2 Složky finanční gramotnosti	10
1.3 Finanční gramotnost v České republice	10
1.3.1 Národní strategie finančního vzdělávání	15
1.3.2 Porovnání úrovně finanční gramotnosti v České republice s jinými státy	17
1.4 Finanční negramotnost v České republice	19
1.4.1 Znaky a důsledky finanční negramotnosti	19
2 Současná výuka finanční gramotnosti na ZŠ.....	22
2.1 Zakotvení finanční gramotnosti v ŠVP	22
2.2 Cíle výuky finanční gramotnosti na druhém stupni základní školy.....	23
2.3 Analýza začlenění finanční gramotnosti do RVP ZV a ŠVP Základní školy Brno, Jana Babáka 1	24
2.3.1 Šestý ročník.....	24
2.3.2 Sedmý ročník	25
2.3.3 Osmý ročník.....	26
2.3.4 Devátý ročník.....	27
2.3.5 Doprovodné projekty	28
2.4 Výsledky analýzy začlenění finanční gramotnosti do ŠVP Základní školy Brno, Jana Babáka 1	29
2.4.1 Zhodnocení přístupu Základní školy Brno, Jana Babáka 1 k výuce finanční gramotnosti	29
3 Návrh úprav výuky pro naplnění cílů finanční gramotnosti.....	31
3.1 Návrh úpravy ŠVP naší školy a RVP ZV	31
3.1.1 Šestý ročník.....	31
3.1.2 Sedmý ročník	31
3.1.3 Osmý ročník.....	32
3.1.4 Devátý ročník.....	34
3.2 Aktivity a projekty podporující finanční gramotnost.....	36
Závěr.....	37

Použitá literatura	38
Seznam obrázků	40
Seznam tabulek	41
Příloha 1: Metodická doporučení pro učitele.....	42
Příloha 2: Výukové materiály pro šestý ročník	43
Příloha 3: Výukové materiály pro sedmý ročník	44
Příloha 4: Výukové materiály pro osmý ročník.....	45
Příloha 5: Výukové materiály pro devátý ročník.....	47

ÚVOD

Více než 6 % české populace čelí exekuci. Přes tři čtvrtiny Čechů nerozumí pojmu RPSN a nejsou tak schopni vybrat si nejvýhodnější úvěr. V případě nečekaného rozsáhlejšího výdaje by byla schopna pohotově zareagovat pouhá polovina domácností. Všechny tyto skutečnosti jsou alarmujícím znakem jedné z nedokonalostí soudobé české společnosti – nedostatečné úrovně finanční gramotnosti.

Hovoříme-li o celospolečenském problému, jako je špatná finanční gramotnost obyvatelstva, zdá se nejjednodušší, nejpraktičtější a nejvhodnější cestou k jeho řešení vzdělávání. A to především to základní, neboť se mu nikdo nemůže vyhnout. Aby však bylo vzdělávání smysluplné, musí žákům pomoci osvojit si vedle obecných teoretických znalostí i dovednosti z praxe a připravit je na rizika, která finančně aktivní život přináší.

V první kapitole práce se zabývám postavením finanční gramotnosti ve vzdělávání a společnosti, její úrovní, vymezuji s ní související pojmy a zaobírám se důsledky finanční ngramotnosti. Prvním cílem mojí práce bylo analyzovat Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání spolu se školním vzdělávacím plánem konkrétní školy a plním jej v druhé kapitole. Využívám v ní metodu analýzy a zkoumám, které výstupy předmětů Matematika, Výchova k občanství a Svět práce na Základní škole Brno, Jana Babáka 1 podporují žáka v oblasti finanční gramotnosti. Ve třetí kapitole se zabývám druhým cílem práce, čímž bylo navrhnout řešení nedostatků odhalených analýzou v druhé kapitole tak, aby výuka pokryla všechna nutná témata a žáky tak připravila na nejrůznější situace, které mohou během finančního života vyplynout. Jako poslední z cílů jsem si stanovil vytvořit metodickou podporu pro učitele k výuce finanční gramotnosti.

Ač to může pro mnohé představovat tu nejobtížnější a nejhůře zvládnutelnou část života ve společnosti, finančně žít začneme, pokud jsme již nezačali, všichni. Aby však mohl každý vést svůj život beze strachu, co dalšího mu exekutor zabaví, měl by nám na to notoricky známý „základ života“ poskytnout co nejkvalitnější přípravu a návod.

1 FINANČNÍ GRAMOTNOST A NEGRAMOTNOST

1.1 Definice finanční gramotnosti

Termín „gramotnost“ původně označoval schopnost číst a psát (popř. počítat). V dnešním kontextu je jeho význam širší [1, s. 119]. Např. věda o vzdělávání dospělých (andragogika) využívá tento pojem pro vyjádření kompetencí – dovedností, znalostí, způsobilostí – vzniklých vzděláváním v jednotlivých oborech, mezi které mimo jiné řadíme čtenářskou gramotnost, literární gramotnost, matematickou gramotnost, ICT gramotnost nebo finanční gramotnost (FG) [1, s. 120].

Blažek vymezuje finanční gramotnost následovně: „Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb.“ Definicí následně doplňuje popisem finančně gramotného občana: „Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“ [2, s. 20]

Formulaci finanční gramotnosti, jíž se řídí český stát, nám přináší Pracovní skupina pro finanční vzdělávání (PSFV) v dokumentu Národní strategie finančního vzdělávání 2.0. Roku 2017 přijali členové PSFV definici finanční gramotnosti v této podobě: „Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování.“ [3]

Z definice Ivana Bertla vyplývá, že finanční gramotnost nejen představuje takovou úroveň teoretického porozumění termínům a procesům souvisejícím s oblastmi financí, daní, dluhů apod., které chápe jedinec jako součást svého života, nýbrž také ovlivňuje člověka tak, že v těchto oblastech jedná pod vlivem získaných odborných znalostí i v reálném životě. Tyto znalosti zároveň dlouhodobě racionalizují jeho postoje v oblasti ekonomického chování, jednání a rozhodování [4, s. 18].

Ze všech uvedených definic vyplývá, že dostatečná finanční gramotnost představuje soubor finančních znalostí, postojů a dovedností, kterých jedinec využívá k zodpovědné správě vlastního rozpočtu, přijímání adekvátních rozhodnutí napomáhajících k finančnímu prospěchu a zavádění patřičných opatření při náhlé změně životní situace.

1.2 Složky finanční gramotnosti

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD¹) uvádí dělení finanční gramotnosti na tři následující složky: finanční znalosti, ekonomickou zodpovědnost a finanční přístup.

„Finanční znalosti jsou důležitou součástí finanční gramotnosti, jež pomáhají jedincům porovnávat finanční produkty a služby a dělat vhodná, dobře podložená rozhodnutí. Základní znalost finančních pojmů a schopnost aplikovat početní dovednosti v kontextu financí zaručuje, že se spotřebitelé mohou s větší jistotou orientovat ve finančních záležitostech a reagovat na novinky a události, které by mohly mít dopad na jejich finanční situaci.“ [5, s. 19]²

„Jednání a chování spotřebitelů jsou důležité při utváření jejich finanční situace a blahobytu, stejně jako mají podle metodiky OECD/INFE největší důsledek na úroveň finanční gramotnosti. Některé typy ekonomické zodpovědnosti jako neúspěch při aktivním spoření peněz, odkládání placení účtů, selhání při plánování budoucích výdajů či výběr finančních produktů bez rozvahy mohou negativně ovlivnit finanční situaci a blahobyt jedince.“ [5, s. 24]³

„Definice finanční gramotnosti OECD/INFE uznává, že i když má jedinec dostačující znalost a schopnost jednat finančně rozumným způsobem, ovlivní jeho finanční přístup jeho rozhodnutí, zda jednat či ne: kombinace povědomí, znalostí, dovedností, přístupů a chování nezbytných k přijímání správných finančních rozhodnutí a v konečném důsledku k dosažení osobního finančního blahobytu.“ [5, s. 27]⁴

1.3 Finanční gramotnost v České republice

Úroveň finanční gramotnosti v ČR a vztah občanů k penězům zkoumá v tuzemsku několik organizací. Nejvíce odborníků bychom pak pravděpodobně našli v České bankovní asociaci (ČBA), jež sdružuje 34 bank, reprezentujících více než 99 % českého

¹ z anglického Organisation for Economic Co-operation and Development

² v anglickém originále: Financial knowledge is an important component of financial literacy for individuals to help them compare financial products and services and make appropriate, well-informed financial decisions. A basic knowledge of financial concepts and the ability to apply numeracy skills in a financial context, ensures that consumers can navigate with greater confidence financial matters and react to news and events that may have implications for their financial well-being.

³ v anglickém originále: Consumers' actions and behaviour are important in shaping their financial situation and well-being; as well as having the greatest impact on the financial literacy score as calculated according to the OECD/INFE methodology. Some types of behaviour, such as failing to actively save money, putting off bills payment, failing to plan future expenditures or choosing financial products without shopping around, may impact negatively on an individual's financial situation and well-being.

⁴ v anglickém originále: The OECD/INFE definition of financial literacy recognises that even if an individual has sufficient knowledge and ability to act in a financially prudent way, their attitudes will influence their decision of whether or not to act: A combination of awareness, knowledge, skills, attitudes and behaviour necessary to make sound financial decisions and ultimately achieve individual financial well-being.

bankovníctví [6]. ČBA publikuje mj. ročně výsledky vlastního měření finanční gramotnosti českých občanů. V následujících odstavcích jsou shrnuty výsledky výzkumu zveřejněné na tiskové konferenci 16. srpna 2022 [7]. Online dotazník v srpnu 2022 vyplnilo 1 063 respondentů (kvótní výběr dle pohlaví, věku, vzdělání, regionu a velikosti místa bydliště).

Účelem dotazníku nebylo pouze na reprezentativním vzorku populace změřit úroveň finanční gramotnosti Čechů, ČBA jej využila i k identifikaci nejčastějších prostředků k jejímu dosažení a osobních názorů respondentů na finanční vzdělávání v ČR. Autoři dotazníku se dotázaných ptali např. formou otázky s možností více odpovědí, kdo by se podle nich měl podílet na finančním vzdělávání (Tab. 1). Nejčastější odpovědí (70 %) bylo se značným rozdílem od ostatních „Stát prostřednictvím školního systému.“ Avšak odpovědi na otázku „Kde jste se o financích dozvěděl/a nejvíce?“ (Tab. 2) s těmi předešlými poměrně kontrastují. V tomto případě zvolila totiž více než čtvrtina dotázaných „Nikde, vše zjišťuji až vlastními zkušenostmi“ a pouhých 9 % vybralo „Ve škole.“

Tab. 1: Četnost odpovědí na otázku "Kdo by se podle Vás měl podílet na finančním vzdělávání?"

Odpověď	Četnost
Stát prostřednictvím školního systému	70 %
Rodina	30 %
Banky	25 %
Česká národní banka či Ministerstvo financí	20 %
Neziskové organizace	6 %
Kluby a spolky	5 %
Nevím	5 %

Zdroj: [7]

Tab. 2: Četnost odpovědí na otázku "Kde jste se o financích dozvěděl/a nejvíce?"

Odpověď	Četnost
Nikde, vše zjišťuji až vlastními zkušenostmi	26 %
Od poradce (externí, bankovní)	21 %
Z internetu	16 %
Doma v rodině	14 %
Ve škole	9 %
Od přátel a kamarádů	6 %
Na speciálním kurzu, semináři, výukovém programu či prostřednictvím odborné literatury	4 %
Na sociálních sítích	3 %
Jiné	1 %

Zdroj: [7]

Zmíněný kontrast následně objasňují i odpovědi na otázku „Podle dostupných zjištění se finanční gramotnost v ČR příliš nezlepšuje. Jaké jsou podle Vás důvody?“ (Tab. 3) při které 58 % účastníků výzkumu vybralo odpověď „Finanční gramotnost se na našich školách učí málo nebo vůbec.“ ČBA doplňuje, že 71 % osob s vysokoškolským vzděláním (tedy dle tab. 4 finančně nejgramotnější vrstvy populace) zvolila právě tuto odpověď.

Tab. 3: Četnost odpovědí na otázku "Podle dostupných zjištění se finanční gramotnost v ČR příliš nezlepšuje. Jaké jsou podle Vás důvody?"

Odpověď	Četnost
Finanční gramotnost se na školách učí málo nebo vůbec	58 %
Děti k tomu nejsou vedeny v rodině	54 %
Finanční gramotnost člověk získává až vlastními zkušenostmi	32 %
Samotní učitelé nejsou dostatečně proškolení v otázkách financí	32 %
Neexistují zájmové kroužky	7 %
Nevím, nedokážu říci	5 %
Jiné	2 %

Zdroj: [7]

Velice důležitým výstupem výzkumu je index finanční gramotnosti. Ten ČBA využívá ke zmapování úrovně FG nejen celé populace, nýbrž také jednotlivých vrstev společnosti. Z tab. 4 jasně vyplývá, že index FG roste s úrovní vzdělání a je patrné, že lidé se základním vzděláním či výučním listem zaostávají v oblasti financí za lidmi s absolvovanou vyšší odbornou či vysokou školou. A co víc, indexový rozdíl mezi těmito skupinami obyvatel je 14 bodů, což jej dělá tím největším v rámci jedné kategorie celé tabulky, a můžeme tudíž tvrdit, že žádný z dalších uvedených faktorů (pohlaví, věk, region) nemá na úroveň FG takový dopad jako právě vzdělání.

Tab. 4: Index FG změřený ČBA v srpnu 2022

Zkoumaná skupina		Index FG
Všichni respondenti dohromady		56
Pohlaví	Muž	60
	Žena	52
Věk	18–34	51
	35–49	56
	50–64	58
	65 a více let	58
Vzdělání	ZŠ, Vyučen/a	48
	Maturita	56
	VOŠ, VŠ	62
Region	Praha	59
	Čechy	56
	Morava	55

Zdroj: [7]

V lednu 2020 Ministerstvo financí (MF) pověřilo agenturu ppm factum research realizací výzkumu navazujícího na měření z let 2010 a 2015. Otázky připravené ministerstvem byly v dotazníku proloženy některými dotazy z výzkumu Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj taktéž z roku 2020 (v podkapitole 1.3.3).

Výsledkem výzkumu není jako u ČBA index FG. Aby autoři dokázali popsat finanční gramotnost populace ČR, vybrali z šetření otázky zaměřené na dvě složky finanční gramotnosti [8, s. 105]:

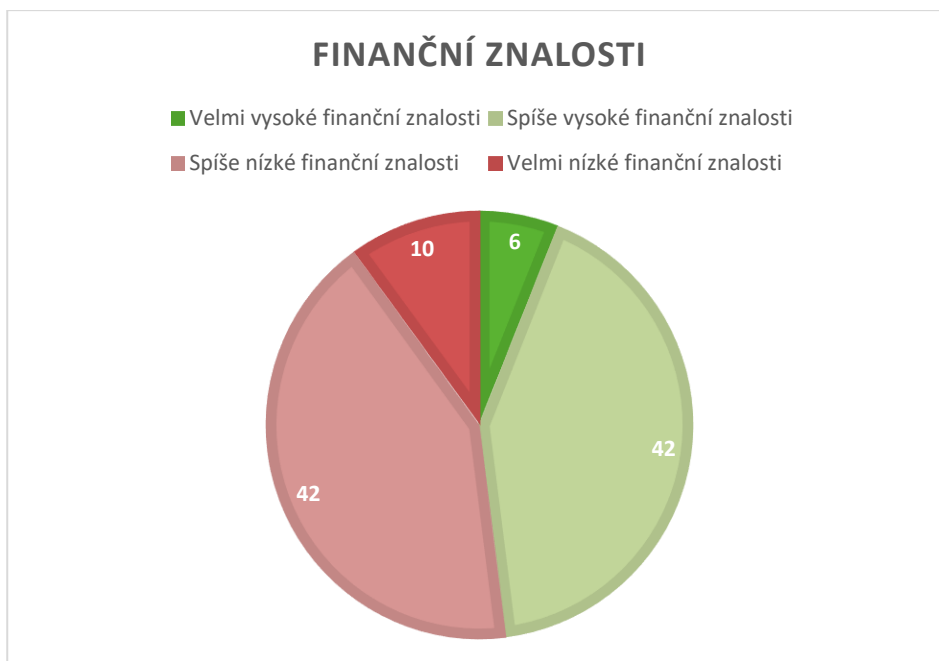
- finanční znalosti – otázky, na které existuje jedna objektivně správná odpověď a váží se ke znalostem z oblasti finanční terminologie, finančních produktů, matematiky či makroekonomie,
- ekonomickou zodpovědnost – otázky, na které neexistuje objektivně správná odpověď, ale jedna nebo více variant je považováno za „lepší“ či „zodpovědnější“. Jedná se tedy o využívání nebo rozhodování z hlediska ekonomické zodpovědnosti, lepšího využívání finančních prostředků, případně způsobu pořizování finančních produktů.

Oba ukazatele, jak finanční znalosti, tak ekonomická zodpovědnost každého respondenta byly následně ohodnoceny jedním z těchto způsobů [8, s. 108, 116]:

- a) velmi vysoké finanční znalosti/velmi vysoké ekonomická zodpovědnost
- b) spíše vysoké finanční znalosti/spíše vysoká ekonomická zodpovědnost
- c) spíše nízké finanční znalosti/spíše nízká ekonomická zodpovědnost
- d) velmi nízké finanční znalosti/velmi nízká ekonomická zodpovědnost

Výsledky nám ukazují, že 42 % občanů vykazuje spíše vysoké a 6 % velmi vysoké finanční znalosti a není to tedy ani polovina respondentů, jež disponuje vyššími znalostmi v oblasti financí (Obr. 1) [8, s. 109]. Lépe jsou na tom Češi s druhou dovedností, kdy jich 69 % vykazuje vysokou ekonomickou zodpovědnost, z toho je u 10 % velmi vysoká (Obr. 2) [8, s. 117].

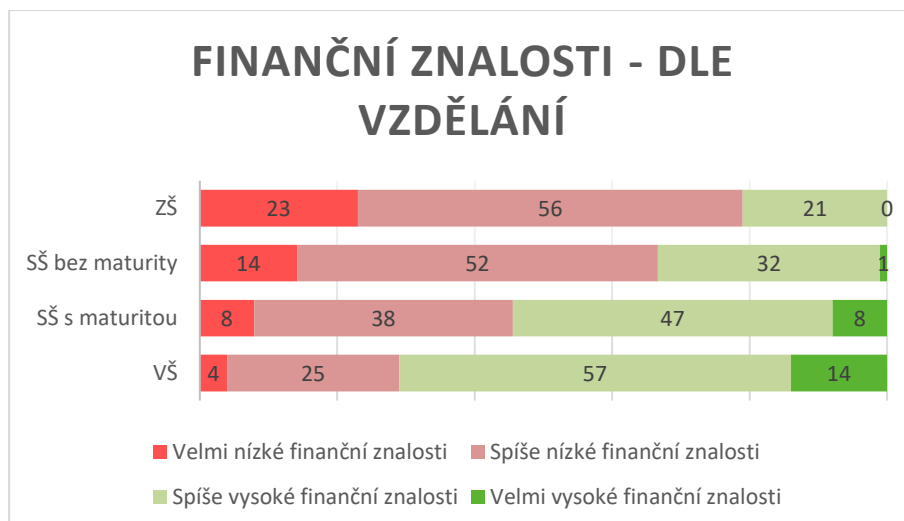
Podobně jako u ČBA i z výsledků ppm factum research vyplývá, že vzdělání je ze všech vlivů na finanční znalosti a ekonomickou zodpovědnost, a tudíž i celkovou finanční gramotnost nejsilnější [8, s. 110, 118]. Konkrétní rozdíly mezi jedinci s daným dosaženým vzděláním zobrazují obr. 3 a obr. 4.

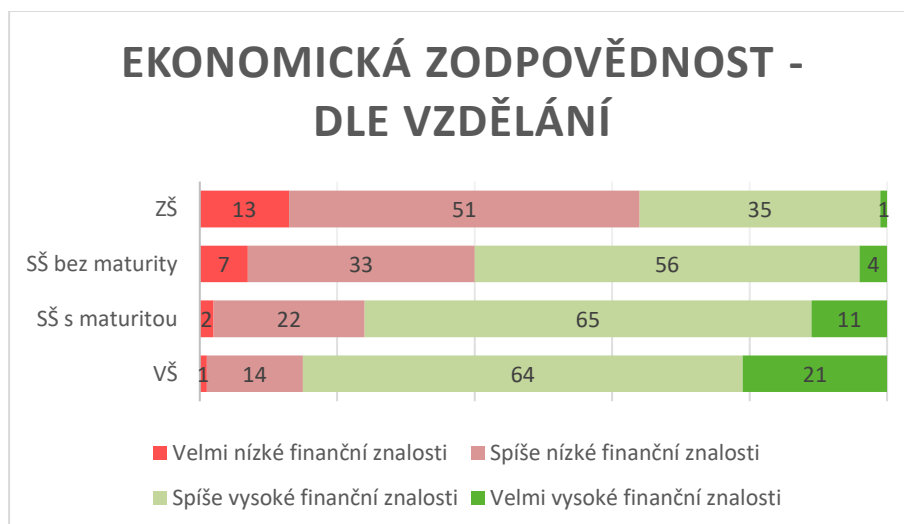
Obr. 1: Procentuální podíly jednotlivých skupin podle úrovně finančních znalostí. *Zdroj: [8, s. 109]*

Obr. 2: Procentuální podíly jednotlivých skupin podle úrovně ekonomické zodpovědnosti. *Zdroj: [8, s. 117]*

Obr. 3: Procentuální podíly úrovně finančních znalostí mezi skupinami občanů s daným nejvyšším dosaženým vzděláním. *Zdroj: [8, s. 110]*

Obr. 4: Procentuální podíly úrovně ekonomické zodpovědnosti mezi skupinami s daným nejvyšším dosaženým vzděláním. *Zdroj: [8, s. 118]*

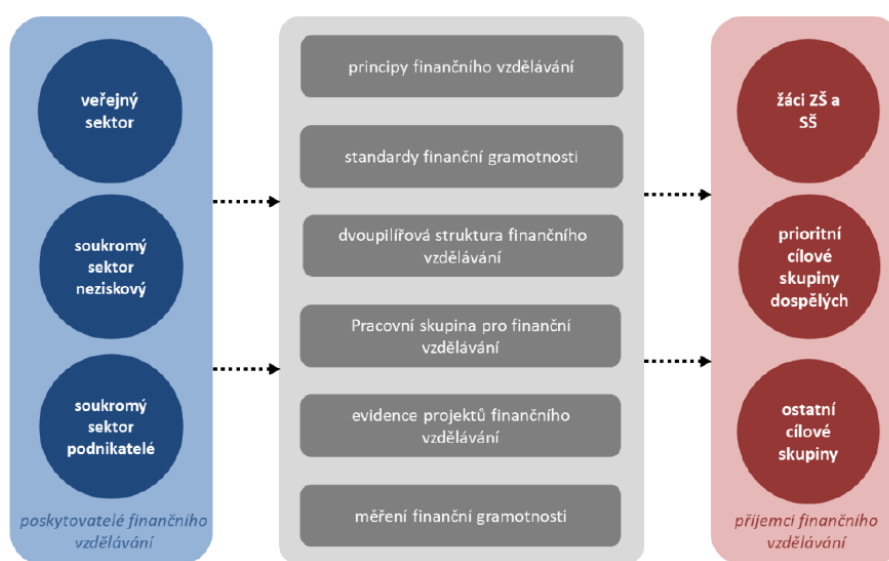
1.3.1 Národní strategie finančního vzdělávání

Stát je v procesu finančního vzdělávání přirozeně důležitým aktérem. Prostřednictvím dokumentu Národní strategie finančního vzdělávání 2.0 (NSFV 2.0 či Strategie) ukládá svým orgánům činit opatření ke zvyšování úrovně FG. Právě NSFV 2.0 a předchozími koncepcemi se zabývá tato podkapitola [3].

V květnu roku 2010 schválila vláda ČR Národní strategii finančního vzdělávání, první ucelený materiál vymezující dlouhodobé cíle, ke kterým by aktivity v oblasti finančního vzdělávání měly směřovat, a principy, které by finančně vzdělávací projekty měly splňovat. NSFV byla aktualizací dokumentu Strategie finančního vzdělávání z roku 2007, který mj. vznikl jako reakce na výsledky výzkumu veřejného mínění Finanční gramotnost obyvatel ČR z téhož roku.

Nejnovější verzi dokumentu odhlasovala vláda v lednu 2020. Její znění projednala Pracovní skupina pro finanční vzdělávání, coby platforma Ministerstva financí, které ji zpracovalo. Úkolem této skupiny je napomáhat plnění cílů NSFV 2.0 a hledání řešení dlouhodobých i aktuálních otázek týkajících se finančního vzdělávání.

Cílem Strategie je vytvoření efektivního systému finančního vzdělávání, který umožní zvyšování úrovně finanční gramotnosti populace České republiky. Hlavními prvky tohoto systému jsou pak podle dokumentu osoby, které finanční vzdělávání poskytují, jeho příjemci, vztahy mezi nimi a základní instituty (nástroje, principy), kterými se finanční vzdělávání realizuje. Vztahy mezi těmito prvky naznačuje následující schéma.

Obr. 5: Schéma systému finančního vzdělávání Ministerstva financí. Zdroj: [3]

Z obr. 5 je patrné, že Ministerstvo financí počítá s finančním vzděláváním na ZŠ a SŠ, ale zároveň chce v oboru vzdělávat i vybrané skupiny celé společnosti. Podle ministerstva je potřeba ke vzdělávání žáků a dospělých přistupovat rozdílně, a tak využívá NSFV 2.0 tzv. dvoupilířové struktury finančního vzdělávání, která je dělí na počáteční finanční vzdělávání a další finanční vzdělávání.

Počáteční finanční vzdělávání je zajišťováno státem na vzdělávacích institucích od předškolního po vysokoškolské vzdělání. Garantem je zejména Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), jemuž MF poskytuje v této věci odbornou podporu.

Jako další finanční vzdělávání jsou označeny finančně vzdělávací aktivity, které nejsou počátečním vzděláváním. To se zabývá finanční edukací dvou typů cílových skupin.

- Prioritní cílové skupiny vzdělává převážně stát zejména prostřednictvím Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva vnitra. MF opět poskytuje odbornou podporu. Mezi prioritní cílové skupiny obyvatel Strategie řadí nezaměstnané registrované na Úřadu práce České

republiky, příjemce pomoci v hmotné nouzi a seniory. V rámci počátečního vzdělávání pak také žáky ZŠ a SŠ.

- O vzdělávání ostatních cílových skupin se stará soukromý sektor (profesní a spotřebitelské sdružení, neziskové organizace, vzdělávací instituce a média).

NSFV 2.0 pokládá za nutnost také vzdělávání stávajících i budoucích pedagogů a zaměstnanců veřejného sektoru.

1.3.2 Porovnání úrovně finanční gramotnosti v České republice s jinými státy

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj v červnu 2020 publikovala výsledky svého mezinárodního průzkumu, ve kterém zkoumala finanční gramotnost dospělé populace 26 zemí světa. Jeho výsledky demonstrují, jak si jednotlivé národy počínají se specifickými dovednostmi (dlouhodobé plánování¹, včasné placení účtů², aktivní spoření³...), především ale přináší mezinárodní srovnání obecné FG⁴ daných států v podobě skóre⁵. To vzniklo součtem skóre finančních znalostí, ekonomické zodpovědnosti a finančního přístupu, která byla respondentům přidělena na základě jejich odpovědí na řadu otázek stanovených ke zjištění těchto atributů [5, s. 14]. Průměrné skóre finanční gramotnosti vyšlo na 12.7 bodu z 21 možných. Česká republika se podle obr. 6 řadí mezi státy s nadprůměrnou FG a v průzkumu se umístila na 10. místě [5, s. 16].

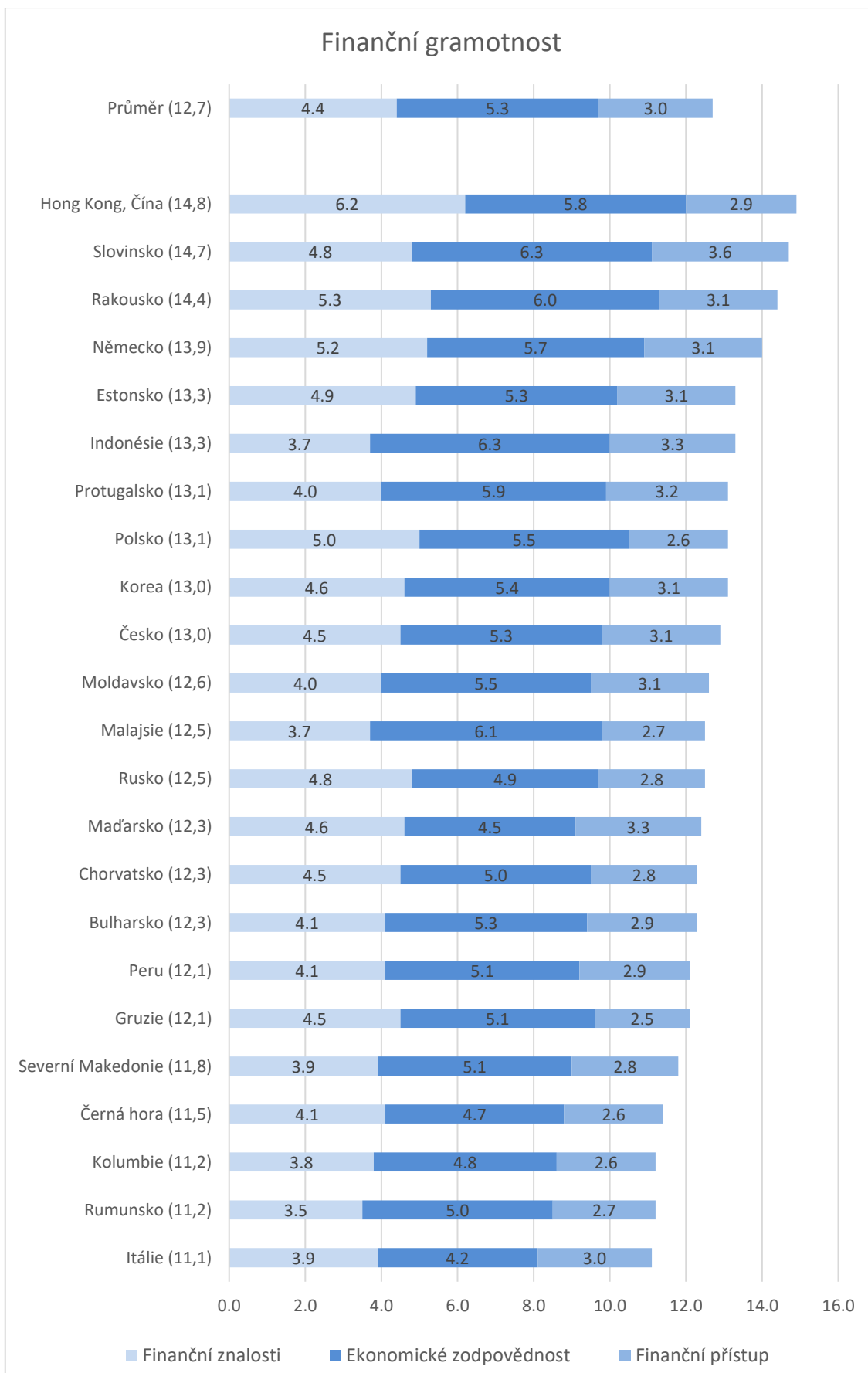
¹ z anglického originálu: planning for the long-term

² z anglického originálu: paying bills on time

³ z anglického originálu: active saving

⁴ z anglického originálu: financial literacy

⁵ z anglického originálu: score

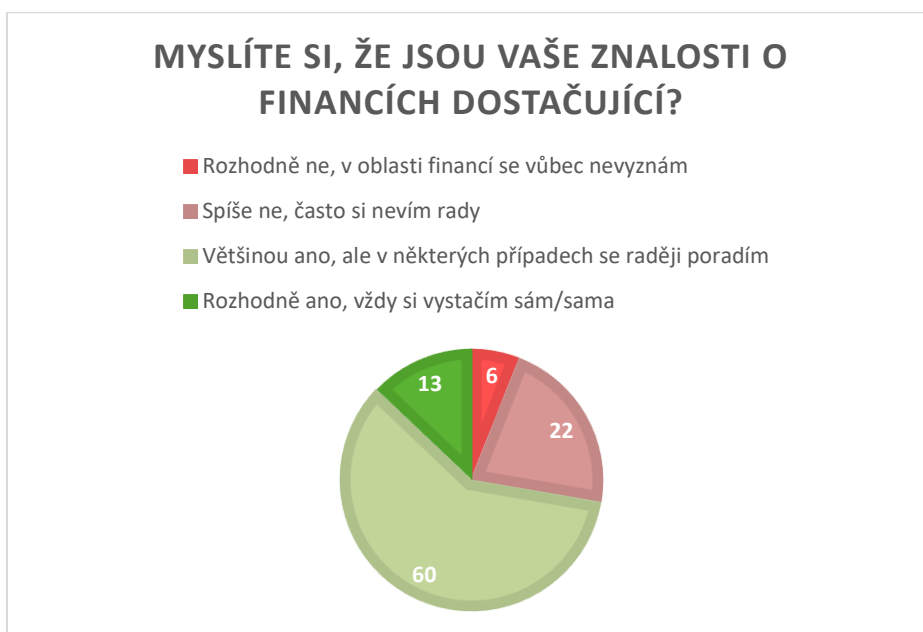

Obr. 6: Výsledky měření FG OECD 2020. Zdroj: [5, s. 16] (přeloženo, upraveno)

1.4 Finanční negramotnost v České republice

Znegujeme-li vlastní definici finanční gramotnosti z konce kapitoly 1.1, vymežíme finanční negramotnost. Finančně negramotného můžeme tedy popsat jako někoho s nedostatečnou úrovní finančních znalostí, postojů a dovedností, a tudíž někoho, kdo sám není schopný spravovat vlastní rozpočet, finančně prosperovat či náležitě postupovat při náhlé změně životní situace.

Data z výzkumu ČBA [7, s. 7] zobrazená na obr. 7 ukazují, že podle předchozího odstavce je v naší populaci až 87 % finančně negramotných občanů. Toto číslo však zahrnuje i ty, kteří si ve svém finančním jednání nechávají radit, což v mnohých případech napomáhá jedincům se ve svých problémech lépe zorientovat. Proto se dá i toto jednání označit za zodpovědné.

Obr. 7: Procentuální četnost odpovědí na otázku "Myslíte si, že jsou Vaše znalosti o financích dostačující?" ve výzkumu ČBA z léta 2022. Zdroj: [7, s. 7]

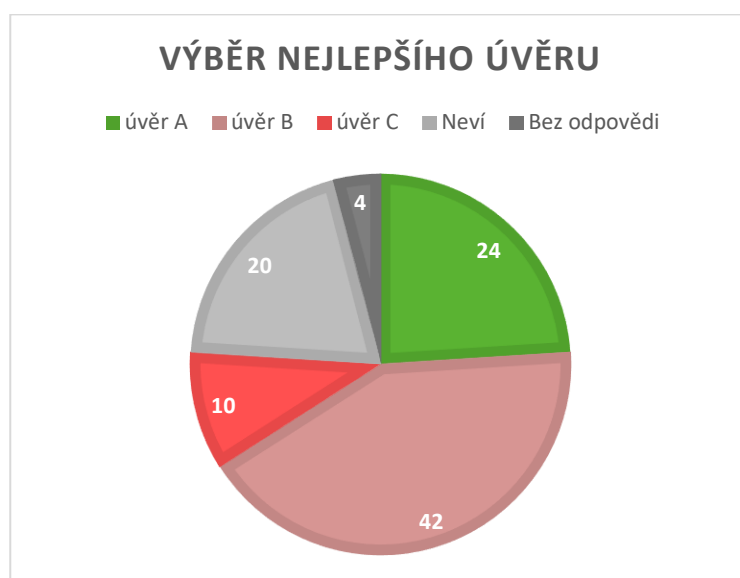
1.4.1 Znaky a důsledky finanční negramotnosti

Pro respondenty dotazníku České bankovní asociace bylo nejtěžším úkolem vyřešit otázku zabývající se výhodností úvěrů. Správně na ni odpovědělo pouze 31 % dotázaných [7, s. 5]. Problematika úvěrů byla obtížným tématem i pro účastníky výzkumu ppm factum research [8]. To vyplývá z jejich odpovědí na otázku „Pokud byste si museli půjčit 10 000 Kč, který z následujících úvěrů byste si vybrali?“ Součástí otázky byla tab. 5 zobrazující nabídku tří různých úvěrů, ze kterých respondenti vybírali ten nejvýhodnější. Nejjasnějším ukazatelem výhodnosti úvěru je roční procentuální sazba nákladů (RPSN), ale navzdory její přítomnosti v tab. 5, zvolila správnou odpověď (úvěr A) pouze necelá čtvrtina, jak je tomu vidět na obr. 8.

Tab. 5: Tabulka s nabídkou úvěrů k otázce "Pokud byste si museli půjčit 10 000 Kč, který z následujících úvěrů byste si vybrali?" z dotazníku ppm factum research

	Úvěr A	Úvěr B	Úvěr C
Výše úvěru	10 000 Kč	10 000 Kč	10 000 Kč
Doba splatnosti	12	12	12
Úroková sazba	15 %	6 %	8 %
RPSN	16,2 %	16,6 %	17,8 %
Celkem na úrocích zapláceno	830,-	330,-	440,-
Měsíční anuitní splátka	903,-	861,-	970,-
Poplatek za vedení účtu		40	40
Poplatek za sjednání smlouvy		50 Kč	

Zdroj: [8, s. 62]

Obr. 8: Procentuální podíly odpovědí na otázku "Pokud byste si museli půjčit 10 000 Kč, který z následujících úvěrů byste si vybrali?" z dotazníku ppm factum research. Zdroj: [8, s. 62]

Schopnost bezprostřední reakce při nečekaných výdajích (oprava auta, rozbitá lednička, havárie v bytě apod.) nebo výpadku příjmu (např. z důvodu nemoci či ztráty zaměstnání) spadá do dispozic finančně gramotného jedince. Nejlepším nástrojem pro zvládnutí těchto situací je podle Syrového [9, s. 17] likvidní¹ rezerva. Takovou rezervou dostatečně velkou pro pokrytí nejméně tříměsíčních nákladů na žití disponovalo v roce 2020 50 % českých domácností [8, s. 30].

Na dovednost včas platit účty nahlíží OECD jako na součást jakési finanční odolnosti (*financial resilience*²), výsledku finančního vzdělávání [5, s. 36, 40]. V České republice se podle průzkumu mezi lety 2019 a 2020 setkala s problémy se splácením 10 % občanů.

¹ Finanční likvidita je schopnost něčeho být rychle přeměněn na peníze.

² Financial resilience is an essential characteristic for citizens everywhere. It is needed to ensure individuals can cope with the predictable financial choices and difficulties in life, such saving enough over a very long period of time for a comfortable retirement, but also with unpredictable and highly unexpected shocks such as the current COVID-19 pandemic.

Čtvrtina z nich řešila danou situaci půjčkou ke splacení stávajících dluhů [8, s. 59]. O takových případech můžeme mnohdy mluvit jako o začátku dluhové spirály, stavu, kdy zadlužování vede až k neschopnosti splácet své závazky, zejména pokud je splatnost jednoho závazku řešena zřízením závazku jiného (úvěru).

Z údajů Exekutorské komory České republiky pak vyplývá, že ke konci června 2022 bylo v její databázi zapsáno 683 239 dlužníků. 6,39 % celé české populace tedy čelí exekuci [10]. Nejčastějšími příčinami jsou podle Titlbacha [11] právě neplacení nájemného nebo výživného, dlužné mzdy nebo nesplacené dluhy spojené s podnikáním, pokuty od policie, pojišťoven a telefonních služeb.

Bertl upozorňuje, že narůstající dluhy a exekuce bývají zdrojem dalších problémů. Snaha zapomenout na finanční problémy často přivádí jedince ke konzumaci alkoholu či jiných omamných látek. V zájmu obstarání si dalších finančních prostředků může jedinec propadnout patologickému hráčství nebo dokonce nelegální činnosti. Vše jmenované negativně působí taktéž na sociální život jedince [4, s. 19].

Výše uvedená rizika jsou natolik alarmující, že je potřeba zvážit, jak jim věcnou prevencí čelit.

2 SOUČASNÁ VÝUKA FINANČNÍ GRAMOTNOSTI NA ZŠ

V tab. 1 bylo zmíněno, že naprostá většina populace je zastáncem výuky finanční gramotnosti na školách. Z tab. 2 ve stejné kapitole je však patrné, že očekávání veřejnosti není naplněno. Hlavními činiteli jsou v tomto procesu základní školy, jediné vzdělávací instituce, které musí absolvovat každý občan ČR.

Pilířem českého základního vzdělávání je Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) vydaný MŠMT. Závisle na něm tvoří základní školy i víceletá gymnázia svůj školní vzdělávací plán (ŠVP), v němž je určeno učivo daného předmětu pro každý ročník včetně výstupů vzdělávání.

2.1 Zakotvení finanční gramotnosti v ŠVP

České základní školy vyučují finanční gramotnost různě. Lichtenberková, česká odbornice na výuku finanční gramotnosti a vzdělávání pedagogů ve stejném oboru, uvádí čtyři způsoby, kterými školy k realizaci oblasti finanční gramotnosti přistoupily.

- 1) Samostatný předmět Finanční gramotnost – předmět, který některé ZŠ zavedly jako povinný nejčastěji v osmém či devátém ročníku. Výhodou tohoto přístupu je úplné zvládnutí problematiky a také to, že ho absolvují všichni žáci [12, s. 65, 66].
- 2) Součást jiného předmětu – nejvyužívanější způsob zakotvení FG do ŠVP. Výuka FG bývá nejčastěji součástí předmětu Občanská výchova [12, s. 66].
- 3) Součást více předmětů – poměrně častá varianta, ale u jednotlivých škol se liší rozsah, jak FG prorůstá do vzdělávacího systému školy. Lichtenberková doplňuje odstavec následovně: „Podle mého názoru je ideální varianta, pokud se FG dostane jak do humanitních předmětů typu občanské výchovy, tak do matematiky a dalších předmětů.“ [12, s. 67]
- 4) Finanční gramotnost mimo ŠVP – řešení nad rámec klasické výuky, např. realizací projektových dnů či týdnů. I tato varianta může být dostačující, ale podle Lichtenberkové nestačí jeden projekt za studium. Výhodné by bylo projektový den podstoupit jednou v každém ročníku nebo lépe jednou za pololetí [12, s. 67, 68].

Zmíněné způsoby zakotvení FG do ŠVP hodnotí Lichtenberková takto: „Správná finančně gramotná základní škola by z mého úhlu pohledu měla mít finanční gramotnost zanesenou ve svém ŠVP buď ad bod 1), tedy jako samostatný předmět, nebo ad bod 3), tedy mezipředmětově provázanou (pozn.: škola může mít předmět Finanční gramotnost podle bodu ad 1), a zároveň provazovat na další předměty dle bodu ad 3)).“ [12, s. 58]

2.2 Cíle výuky finanční gramotnosti na druhém stupni základní školy

Podle Lichtenberkové považují naše i jiná evropská ministerstva finanční gramotnost za důležitou, a proto se s ní mají potkávat už děti na základních školách. Studenti středních škol by pak měli daná témata spíše jen opakovat a prohlubovat [12, s. 65].

Pojmy a oblasti, se kterými by se podle Lichtenberkové měli žáci druhé stupně ZŠ seznámit, jsou zobrazeny v tab. 6. Zvládnutí všech těchto témat se dá pokládat za dosažení cílů výuky finanční gramotnosti na druhém stupni základní školy.

Tab. 6: Seznam témat, se kterými by se měli žáci druhého stupně základní školy v rámci výuky finanční gramotnosti seznámit

Číslo	Téma
1	Peníze – hotovostní a bezhotovostní placení
2	Nakupování – v kamenných obchodech / na internetu
3	Tvorba ceny na trhu / na základě nákladů na výrobu
4	Inflace – základní principy
5	Příjmy a výdaje státu
6	Majetek a vlastnictví (podrobně), duševní vlastnictví
7	Hospodaření – pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje
8	Hospodaření – rodinný rozpočet (rozpočet domácnosti)
9	Bilance (porovnání majetku a závazků rodiny)
10	Plánování – dlouhodobé a krátkodobé cíle, rizika
11	Hrubý a čistý příjem
12	Banka, pojišťovna a další finanční instituce a jejich finanční služby – základ
13	Spoření a investice – základní principy a produkty
14	Pojištění – základní principy a druhy
15	Půjčky, úvěry – základní typy úvěrů, rizika
16	Exekuce a další důsledky špatného finančního chování a rozhodování

Zdroj: [12, s. 64, 65]

2.3 Analýza začlenění finanční gramotnosti do RVP ZV a ŠVP Základní školy Brno, Jana Babáka 1

Analýzou výstupů předmětů Výchovy k občanství, Matematiky a Světa práce v ŠVP Základní školy Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace (dále jen „naše škola“) byly identifikovány výstupy, jejichž dosažením nabude žák vyšší finanční gramotnosti. Za takový výstup byl označen každý, jenž splňoval následující podmínku: daný výstup podporuje žáka v tom, aby se seznámil alespoň s jedním tématem ze seznamu z předešlé podkapitoly 2.1.

Výstupy předmětu matematika v sedmém ročníku byly v rámci analýzy zkoumány rovněž za pomoci učebnic, které jsou na naší škole využívány, tedy učebnic ze vzdělávací sady Matematika pro život od nakladatelství Didaktis. To vedlo k získání podrobnějšího přehledu o probírané látce a způsobu jejího vyučování.

2.3.1 Šestý ročník

V šestém ročníku na naší škole svoji finanční gramotnost žáci ve Výchově k občanství ani v Matematice nerozvíjí. Podle analýzy se v tomto ročníku RVP finanční gramotnosti zabývá pouze v předmětu Svět práce, a to v tematickém okruhu Provoz a údržba domácnosti. Tento výstup je zaznamenán v tab. 7.

Tab. 7: Výstupy předmětu Svět práce pro 6. ročník v ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost

Svět práce, 6. ročník			
Provoz a údržba domácnosti			Související témata dle Lichtenberkové
Očekávané výstupy z RVP	Školní výstupy	Učivo	
Žák provádí jednoduché operace platebního styku a domácího účetnictví. [ČSP-9-4-01]	Žák provádí jednoduché operace platebního styku a domácího účetnictví.	- finance - provoz a údržba domácnosti	1

Zdroj: [13, s. 559]

2.3.2 Sedmý ročník

Dle analýzy se žáci sedmého ročníku naší školy finanční gramotnosti věnují pouze v předmětu Matematika tak, jak je zobrazeno v tab. 8. V tomto případě byla využita i podrobnější analýza za pomoci učebnice Matematika pro život 7 [14], se kterou žáci v hodinách matematiky pracují.

Tab. 8: Výstupy předmětu Matematika pro 7. ročník v ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost

Matematika, 7. ročník			Související témata dle Lichtenberkové
Očekávané výstupy z RVP	Školní výstupy	Učivo	
Žák řeší aplikační úlohy na procenta (i pro případ, že procentová část je větší než celek). [M-9-1-06]	<p>Žák</p> <ul style="list-style-type: none"> - definuje procento, - v praxi určuje vztah procento- celek, - užívá vyjádření: procento – zlomek – desetinné číslo, - vyhledá v textu údaje a vztahy potřebné k výpočtu, - určí počet procent, je-li dána procentová část a základ, - určí procentovou část, je-li dán procentový počet a základ, - určí základ, je-li dán procentový počet a procentová část, - aplikuje tyto postupy ve slovních úlohách, - používá procentového počtu při řešení úloh z jednoduchého úrokování, - ověří správnost výsledku aplikační úlohy na procenta. 	- procenta	<p>13 (Dle učebnic Didaktis se probírají pouze vklady do banky. [14, s. 106])</p> <p>15 (Dle učebnic Didaktis se probírá pouze úrokování. [14, s. 105])</p>

Zdroj: [13, s. 227, 228]

2.3.3 Osmý ročník

V osmém ročníku naší školy se její žáci finančně vzdělávají v předmětu Výchova k občanství v rámci tematického okruhu Člověk, stát a hospodářství. Výstupy osmého ročníku podporující finanční gramotnost jsou zaznamenány v tab. 9. Tento soubor výstupů je ze všech ročníků nejrozsáhlejší.

Tab. 9: Výstupy předmětu Výchova k občanství pro 8. ročník v ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost

Výchova k občanství, 8. ročník			
Člověk, stát a hospodářství			Související témata dle Lichtenberkové
Očekávané výstupy z RVP	Školní výstupy	Učivo	
<p>Žák</p> <p>- rozlišuje a porovnává různé formy vlastnictví, včetně duševního vlastnictví, a způsoby jejich ochrany, uvede příklady, [VO-9-3-01]</p>	<p>Žák</p> <p>- rozlišuje a porovnává různé formy vlastnictví, - chápe pojmy rodinné příjmy/výdaje,</p>	<p>- majetek a vlastnictví</p>	6
<p>- sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného a přebytkového rozpočtu domácnosti, [VO-9-3-02]</p>	<p>- popisuje, do kterých důležitých oblastí rodina směřuje své výdaje,</p>	<p>- hospodaření</p>	7 8 9
<p>- uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu, [VO-9-3-05]</p>	<p>- rozhoduje se, jak vhodně naložit se svým kapesným a s uspořenými penězi,</p>		
<p>- rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků, ze státního rozpočtu, [VO-9-3-07]</p>	<p>- popisuje, ze kterých zdrojů pochází příjmy státu a do kterých důležitých oblastí stát směřuje své výdaje,</p>		5
<p>- vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít, [VO-9-3-04]</p>	<p>- získává představu o nejdůležitějších produktech finančního trhu, - seznamuje se s různými formami financování a způsoby jejich ochrany,</p>	<p>- peníze - banky a jejich služby</p>	12 14

Výchova k občanství, 8. ročník			
- na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení, [VO-9-3-03]	- na příkladech rozliší použití kreditní a debetní platební karty,		1
- na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součást nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz. [VO-9-3-06]	- uvědomuje si podstatu fungování trhu, chápe pojmy nabídka, poptávka, DPH, inflace.	- principy tržního hospodářství	3 4

Zdroj: [13, s. 328, 329]

2.3.4 Devátý ročník

Žáci devátého ročníku naší školy se během vyučování potýkají s FG pouze v předmětu Matematika. V tomto případě proběhl rozbor učebnic jiným způsobem než u sedmého ročníku, neboť nakladatelství Didaktis učebnice pro devátý ročník zatím pouze připravuje. Dá se však předpokládat, že naše škola zmíněné učebnice po jejich publikaci do výuky zařadí.

Kapitoly a pojmy, se kterými nakladatelství v pracovní verzi pracuje, byly poskytnuty autorovi práce a jsou zaznamenány v tab. 10. Tyto pojmy byly využity jako nástroj podrobnější analýzy, která umožnila v devátém ročníku určit související témata, i přesto, že je současný výstup formulován velmi obecně („seznamuje se se základy statistiky a finanční matematiky...“). Jelikož výuka podle těchto učebnic zatím neprobíhá, jsou témata v tab. 11 (která uvádí současný výstup devátého ročníku podporující FG) pro přesnost uvedena v závorkách.

Tab. 10: Seznam kapitol a témat, jež plánuje nakladatelství Didaktis uvést v připravovaných učebnicích matematiky pro devátý ročník

Název kapitoly	Pojmy
Procenta a finance (úvod)	- Základní výpočty s procenty ve finanční matematice (opakování a prohloubení učiva z M7)
Úroky a úročení	- Úrok, úroková sazba - Věřitel, dlužník - Inflace - Úroková doba, doba splatnosti, termínovaný vklad - Jednoduché a složené úročení - Spoření
Půjčky	- Umořovací plány (úmor dluhu) - Anuitní splátky - Spotřebitelské úvěry - Splátky, leasing - Hypotéky

Zdroj: soukromá korespondence autora se zástupci nakladatelství Didaktis

Tab. 11: Výstup předmětu Matematika pro 9. ročník v ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost

Matematika, 9. ročník			
Očekávané výstupy z RVP	Školní výstupy	Učivo	Související témata dle Lichtenberkové
Žák - využívá logickou úvahu a kombinační úsudek při řešení úloh a problémů a nalézá různá řešení předkládaných nebo zkoumaných situací. [M-9-4-01]	Žák - seznamuje se se základy statistiky a finanční matematiky a orientuje se v tabulkách a diagramech	- finanční matematika	(4) (13) (15)

Zdroj: [13, s. 241]

2.3.5 Doprovodné projekty

Naše škola uvádí ve svém ŠVP mimo výstupů jednotlivých předmětů taktéž seznam doprovodných projektů, jež žáci v každém ročníku absolvují [13, s. 31-33]. Avšak žádná z těchto aktivit žáky nepodporuje v oblasti finanční gramotnosti, z čehož vyplývá, že se její žáci s tímto tématem setkávají výhradně během výuky ve školních lavicích.

2.4 Výsledky analýzy začlenění finanční gramotnosti do ŠVP Základní školy Brno, Jana Babáka 1

Analýza ŠVP naší školy odhalila, že její žáci se během studia nesetkají se všemi tématy, se kterými by se měli podle Lichtenberkové seznámit. Pojmy ze seznamu z Tab. 6, které se v ŠVP naší školy neobjevily, jsou: *Plánování (dlouhodobé a krátkodobé cíle, rizika), Hrubý a čistý příjem, nakupování (v kamenných obchodech/na internetu) a Exekuce a další důsledky špatného finančního chování a rozhodování.*

Z podrobnější analýzy ŠVP pro sedmý ročník vyplývá, že se v rámci tématu *Spoření a investice – základní principy a produkty* žáci setkají pouze s pojmem *vklad do banky*. O jiných typech investic a spoření se žáci během celého základního vzdělávání dle analýzy nedozví.

Podle podrobnější analýzy se v sedmém ročníku v rámci tématu *Půjčky, úvěry – základní typy úvěrů, rizika* probírá pouze úrokování. S různými typy úvěrů a jejich riziky se žáci během studia nesetkají.

Z analýzy vyplývá, že RVP ZV i ŠVP naší školy neuvádí rizika, která mohou při nevhodném chování spotřebitele ohrozit.

Všechna témata, jež v ŠVP naší školy podle výsledků analýzy chybí, jsou uvedena v tab. 12.

Tab. 12: Seznam tematických okruhů, které podle analýzy nejsou zahrnuty v ŠVP naší školy

Číslo	Téma
2	Nakupování – v kamenných obchodech/na internetu
10	Plánování – dlouhodobé a krátkodobé cíle, rizika
11	Hrubý a čistý příjem
13a	Spoření a investice – základní principy a produkty (jiné typy investic kromě vkladů do banky)
15a	Půjčky, úvěry – základní typy úvěrů, rizika (bez počtů jednoduchého úrokování)
16	Exekuce a další důsledky špatného finančního chování a rozhodování

Zdroj: autor s využitím [12, s. 64]

2.4.1 Zhodnocení přístupu Základní školy Brno, Jana Babáka 1 k výuce finanční gramotnosti

Základní škola Brno, Jana Babáka 1 zakotvila výuku finanční gramotnosti ve svém ŠVP do několika předmětů. Využívá tedy jeden ze způsobů preferovaných Lichtenberkovou (viz kapitola 2.1). Ačkoliv nacházíme prvky z finanční gramotnosti ve všech ročnících druhého stupně ZŠ, některá podstatná témata se ve výstupech naší školy vůbec neobjevují.

Většina školních výstupů prakticky kopíruje znění těch z RVP ZV. Zároveň škola ve svém ŠVP neuvádí žádný projekt se zaměřením na finanční gramotnost, a proto se dá její postoj k této oblasti označit za neutrální a nepříliš angažovaný.

3 NÁVRH ÚPRAV VÝUKY PRO NAPLNĚNÍ CÍLŮ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Výsledky analýzy stanovují témata, s nimiž se žáci ZŠ během svého studia nesetkají i přes jejich význam pro finanční gramotnost. Návrhy úprav RVP ZV a ŠVP naší školy využívajícími právě zmíněných výsledků se zabývají následující podkapitoly.

3.1 Návrh úpravy ŠVP naší školy a RVP ZV

Úpravy dokumentů byly navrženy dle seznamu témat od Lichtenberkové v tab. 12, současné podoby RVP ZV a vlastního uvážení autora. Jednotlivé výstupy by měly plynule prostupovat do původních dokumentů a podporovat zvyšování úrovně FG žáků. Vytvořené výstupy jsou v tabulkách zvýrazněny ztučněním.

3.1.1 Šestý ročník

Výstup šestého ročníku byl doplněn o dovednost, jež se dle kapitoly 1.2 řadí do ekonomické zodpovědnosti – nakupování s rozvahou¹. Dovednost nakupovat s rozvahou pomáhá spotřebiteli chovat se na trhu zodpovědně a vybírat pro něj výhodné produkty, a tudíž šetřit peníze.

Konkrétní návrh úpravy RVP a ŠVP naší školy pro šestý ročník je uveden v tab. 13.

Tab. 13: Návrh úpravy výstupu předmětu Svět práce pro 6. ročník v RVP ZV a ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost

Svět práce, 6. ročník			
Provoz a údržba domácnosti			Související témata dle Lichtenberkové
Očekávané výstupy z RVP	Školní výstupy	Učivo	
Žák nakupuje s rozvahou a provádí jednoduché operace platebního styku a domácího účetnictví. [ČSP-9-4-01]	Žák rozhoduje o výhodnosti nákupu a provádí jednoduché operace platebního styku a domácího účetnictví.	- finance - provoz a údržba domácnosti	1 2

Zdroj: autor s využitím [13, s. 559]

3.1.2 Sedmý ročník

Pro sedmý ročník ZŠ nebyly navrženy žádné změny, neboť témata z tab. 12 přímo nenavazovala na současný obsah ŠVP naší školy, nebo byly nové výstupy využity na jiných, vhodnějších místech.

¹ anglicky: shopping around

3.1.3 Osmý ročník

Výstupy pro osmý ročník byly upraveny tak, aby žáci po absolvování předmětu Výchova k občanství byli schopni vytvořit krátkodobý i dlouhodobý finanční plán a určit úskalí s tím související, vyjmenovat několik druhů investic a jejich rizik a popsat důsledky nezodpovědného finančního jednání spolu se způsoby jejich předcházení a případného zvládnutí.

Konkrétní návrhy úprav RVP a ŠVP naší školy pro osmý ročník jsou uvedeny v tab. 14.

Tab. 14: Návrhy úprav výstupů předmětu Výchova k občanství pro 8. ročník v RVP ZV a ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost

Výchova k občanství, 8. ročník			
Člověk, stát a hospodářství			Související témata dle Lichtenberkové
Očekávané výstupy z RVP	Školní výstupy	Učivo	
Žák - rozlišuje a porovnává různé formy vlastnictví, včetně duševního vlastnictví, a způsoby jejich ochrany, uvede příklady, [VO-9-3-01]	Žák - rozlišuje a porovnává různé formy vlastnictví, - chápe pojmy rodinné příjmy/výdaje,	- majetek a vlastnictví	6
- sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti a finanční plán , uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného a přebytkového rozpočtu domácnosti, [VO-9-3-02]	- popisuje, do kterých důležitých oblastí rodina směřuje své výdaje, - stanoví krátkodobé i dlouhodobé finanční cíle a popíše jejich rizika,	- hospodaření	7 8 9 10
- uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu, [VO-9-3-06]	- rozhoduje se, jak vhodně naložit se svým kapesným a s uspořenými penězi,		2
- rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků, ze státního rozpočtu, [VO-9-3-08]	- popisuje, ze kterých zdrojů pochází příjmy státu a do kterých důležitých oblastí stát směřuje své výdaje,		5
- vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede základní druhy spoření,	- získává představu o nejdůležitějších produktech finančního trhu,	- peníze - banky a jejich služby	12 13a

Výchova k občanství, 8. ročník			
<p>investic a jejich význam a rizika, nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít, [VO-9-3-04]</p>	<p>- seznamuje se s různými formami financování a způsoby jejich ochrany,</p>		14
<p>- uvede rizika nevhodného finančního chování a navrhne, jak se před nimi chránit, [VO-9-3-05]</p>	<p>- vysvětlí princip dluhové spirály, exekuce, jejich dopady na další život a uvede způsoby, jak jim předejít, - popíše své kroky v případě finančně nepříznivé situace,</p>		15a 16
<p>- na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení, [VO-9-3-03]</p>	<p>- na příkladech rozliší použití kreditní a debetní platební karty,</p>		1
<p>- na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součást nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz. [VO-9-3-07]</p>	<p>- uvědomuje si podstatu fungování trhu, chápe pojmy nabídka, poptávka, DPH, inflace.</p>	<p>- principy tržního hospodářství</p>	3 4

Zdroj: autor s využitím [13, s. 328, 329]

3.1.4 Devátý ročník

Současný výstup RVP a ŠVP naší školy pro finanční gramotnost v devátém ročníku se zabývá finanční matematikou, což je velmi obecný pojem. Díky informacím od nakladatelství Didaktis mohl být sloupec se školními výstupy z tab. 15 značně rozšířen a související témata lépe přiřazena. V tab. 15 jsou ztlačněny všechny nové výstupy, které vyplývají z informací od nakladatelství Didaktis. Kurzívou je pak dopsán „hrubý a čistý příjem“, což jsou témata, která Didaktis zatím neplánuje do učebnic zařadit, ale dle autorova názoru tam patří.

Tab. 15: Návrh úpravy výstupu předmětu Matematika pro 9. ročník v RVP ZV a ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost

Matematika, 9. ročník			Související témata dle Lichtenberkové
Očekávané výstupy z RVP	Školní výstupy	Učivo	
<p>Žák</p> <p>- využívá logickou úvahu a kombinační úsudek při řešení úloh a problémů a nalézá různá řešení předkládaných nebo zkoumaných situací. [M-9-4-01]</p>	<p>Žák</p> <p>- seznamuje se se základy statistiky a finanční matematiky a orientuje se v tabulkách a diagramech</p> <p>- počítá jednoduché příklady na procenta (slevy, zdražení, <i>hrubý a čistý příjem...</i>) pomocí trojčlenky,</p> <p>- vypočítá výši úroku při dané úrokové sazbě,</p> <p>- vypočítá změnu reálné hodnoty zboží při známé inflaci,</p> <p>- vypočítá zisk při uložení peněz na termínovaný účet,</p> <p>- rozliší, zda se jedná o jednoduché nebo složené úročení,</p>	<p>- finanční matematika</p>	<p>11</p> <p>15</p> <p>13</p> <p>4</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - rozhodne o výhodnosti vkladů s různým úrokovacím obdobím, - vypočítá jednoduché úlohy vztahující se ke spoření, - sestaví umořovací plán pro splácení zadaného úvěru, - určí výši anuitní splátky úvěru s danou úrokovou sazbou - vypočítá dobu splatnosti úvěru při dané splátce, - vypočítá navýšení ceny při nákupu splátky, - využívá znalosti RPSN při výběru úvěru. 		
--	---	--	--

Zdroj: nakladatelství Didaktis a autor s využitím [13, s. 241]

3.2 Aktivity a projekty podporující finanční gramotnost

Závazným je pro učitele RVP ZV a z něho vyplývající daný ŠVP. Tyto dokumenty by po navržených úpravách měly žákům napomoci osvojit si finanční gramotnost na dostatečné úrovni. Avšak pedagogové s větším zájmem o toto téma mají další možnosti, jak svoji výuku inovovat a své žáky lépe motivovat. Několika takovými náměty se zabývají přílohy práce a následující odstavce.

Rozumíme penězům je program společnosti *aisis* zaměřené na inovaci vzdělávání v České republice. V jeho rámci společnost realizuje přednášky pro seniory, vede workshopy pro studenty středních škol, ale především se zaměřuje na pedagogy. Ty učí inovativním metodám výuky finanční gramotnosti a pomáhá jim zajišťovat vše, co je k výuce potřeba [15].

Projektový den *Rozpočti si to!* je zábavní herní program Ing. Lichtenberkové pro žáky druhého stupně základní školy. Program je koncipován na jeden vyučovací den a jeho význam Lichtenberková uvádí následovně: „Smyslem programu je rozvinout finanční gramotnost dětí, prakticky je seznámit se základy domácího hospodaření, ukázat jim, kolik co stojí, co všechno musí jedna rodina (resp. domácnost) zaplatit, jakým způsobem se sestavuje domácí rozpočet a proč je zapotřebí budovat si finanční rezervu.“ [14, s. 82] Pro žáky naší školy by byl tedy vhodný v osmém ročníku.

Česká národní banka se dlouhodobě věnuje podpoře finanční a ekonomické gramotnosti. Jejím doposud největším počinem v této oblasti bylo vybudování *Návštěvnického centra*, jehož cílem je přiblížit nejširší veřejnosti funkce centrální banky a ukázat, jakým způsobem její činnost ovlivňuje každého z nás [16].

Soubor dalších tipů her, aplikací, knížek, videí či výukových materiálů podporujících finanční gramotnost je součástí knížky *Finančně gramotná a podnikavá škola* Ing. Kateřiny Lichtenberkové a Jany Merunkové.

ZÁVĚR

Analýza ukázala, že základní škola své žáky nepřipraví na finanční plánování či je nenaučí rozlišovat hrubý a čistý příjem. O úvěrech se žáci učí poměrně okrajově a ve výuce se zapomíná na jejich rizika, exekuci, což může vést k nedostatečnému pochopení závažnosti jejich důsledků. Podobně je tomu i u spoření a jiných investic. S těmi se sice žáci učí základně počítat, ale skutečný význam např. penzijního spoření jim uniká. Analýzou jsem dosáhl prvního stanoveného cíle.

Výše zmíněné odhalené nedostatky jsem spolu s několika dalšími v třetí kapitole řešil návrhem úprav výstupů Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a školního vzdělávacího plánu Základní školy Jana Babáka 1, jejíž výuka finanční gramotnosti byla předmětem zkoumání. Tím jsem splnil druhý stanovený cíl. Zmíněné úpravy by měly napomoci výuku finanční gramotnosti na druhém stupni základních škol učinit úplnou. Moje práce by tak mohla sloužit jako opora při tvorbě školních vzdělávacích plánů.

Žáky však nejvíc neovlivňuje školní vzdělávací program, nýbrž jejich učitelé. Je to totiž především na jejich přístupu, jak bude samotná výuka probíhat a jestli bude efektivní. Do příloh této práce jsem vložil vlastní pracovní list a několik výukových a metodických materiálů týkajících se finanční gramotnosti, které mohou učitelům pomoci s přípravami do hodin, čímž jsem splnil poslední z cílů mojí práce.

Jak jsem zmínil v předchozím odstavci, samotná kvalita výuky záleží v první řadě na těch, kteří ji provádějí. Vzdělávací program může vypadat jakkoliv, ale nejpodstatnější pro dobré vyučování je motivovaný učitel vědomý si toho, jak zásadně může jeho práce ovlivnit životy jeho žáků.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.
- [2] BLAŽEK, Lukáš a Pavla VRABCOVÁ. *Finanční gramotnost*. [Praha]: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2019. Edice učebních textů. ISBN 978-80-87839-99-7.
- [3] Národní strategie finančního vzdělávání 2.0. In: *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, 2019 [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: https://financniagramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2020_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0.pdf
- [4] BERTL, Ivan. *Finanční gramotnost jako nástroj sociální adaptace a příležitost k překonání negativních důsledků sociálních problémů*. Praha: Česká andragogická společnost, 2017. ISBN 978-80-905460-8-0.
- [5] OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy. In: *OECD* [online]. Paříž: OECD, 2020 [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>.
- [6] Členové asociace. *Česká bankovní asociace* [online]. Praha: Česká bankovní asociace, ©2022 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/clenove>
- [7] Finanční gramotnost Čechů 2022. *Česká bankovní asociace* [online]. Praha: Česká bankovní asociace, 16. 8. 2022 [cit. 2022-10-13]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/financni-gramotnost-cechu-2022>
- [8] Finanční gramotnost 2022. In: *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?* [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2020 [cit. 2022-11-05]. Dostupné z: https://www.psfv.cz/assets/cs/media/PSFV_Zprava_2020_Financni-gramotnost-2020.pdf
- [9] SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 3. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. Finance. ISBN 978-80-271-2886-0.
- [10] Základní statistické údaje. *Statistiky: Exekutorská komora České republiky* [online]. Brno: Exekutorská komora České republiky, © 2009 - 2022 [cit. 2022-11-13]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/statistiky>
- [11] Proč Češi padají do dluhových pastí? „Máme malé mzdy, lidé si nevytvorí ani rezervu,“ říká advokát. *Radio Wave* [online]. Praha: Český rozhlas, 2018 [cit. 2022-11-13]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/proc-cesi-padaji-do-dluhovych-pasti-mame-male-mzdy-lide-si-nevytvori-ani-rezervu-7701835>

- [12] LICHTENBERKOVÁ, Kateřina a Jana MERUNKOVÁ. *Finančně gramotná a podnikavá škola*. [Praha]: Yourchance, 2017. ISBN 978-809-0695-405.
- [13] Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Základní školy Brno, Jana Babáka 1, příspěvková organizace. In: *ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvková organizace* [online]. Brno: ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvková organizace, 2022 [cit. 2022-12-18]. Dostupné z: https://cloud-2.edupage.org/cloud/SVP_2022_-_final%282%29.pdf?z%3AH%2BABqfbZQYs7TV%2Bok4KZ96CkM5%2BUusHgMP02%2Bh5%2B%2BFF0YM0xlyr62Mv61HikSk1j
- [14] BRLICOVÁ, Věra, Michaela CIZLEROVÁ, Martin MAHEL, Jiří SEDLÁK, Jolana SVOBODOVÁ, Běla VOBECKÁ a Lucie ŽÁKOVÁ. *Matematika pro život 7: pro 7. ročník základních škol a víceletá gymnázia*. Brno: Didaktis, [2021]. Učení pro život. ISBN 978-807-3583-750.
- [15] Cíl programu. Rozumíme penězům [online]. Kladno: AISIS, z. ú., 2022 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <https://www.rozumimepenezum.cz/o-projektu/cil-programu/>
- [16] Návštěvnické centrum ČNB. *Česká národní banka* [online]. Praha: Česká národní banka, 2023 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/financni-a-ekonomicka-gramotnost/navstevnicke-centrum-cnb/

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Procentuální podíly jednotlivých skupin podle úrovně finančních znalostí. <i>Zdroj:</i> [8, s. 109]	14
Obr. 2: Procentuální podíly jednotlivých skupin podle úrovně ekonomické zodpovědnosti. <i>Zdroj:</i> [8, s. 117].....	14
Obr. 3: Procentuální podíly úrovně finančních znalostí mezi skupinami občanů s daným nejvyšším dosaženým vzděláním. <i>Zdroj:</i> [8, s. 110]	15
Obr. 4: Procentuální podíly úrovně ekonomické zodpovědnosti mezi skupinami s daným nejvyšším dosaženým vzděláním. <i>Zdroj:</i> [8, s. 118]	15
Obr. 5: Schéma systému finančního vzdělávání Ministerstva financí. <i>Zdroj:</i> [3].....	16
Obr. 6: Výsledky měření FG OECD 2020. <i>Zdroj:</i> [5, s. 16] (přeloženo, upraveno).....	18
Obr. 7: Procentuální četnost odpovědí na otázku "Myslíte si, že jsou Vaše znalosti o financích dostačující?" ve výzkumu ČBA z léta 2022. <i>Zdroj:</i> [7, s. 7].....	19
Obr. 8: Procentuální podíly odpovědí na otázku "Pokud byste si museli půjčit 10 000 Kč, který z následujících úvěrů byste si vybrali?" z dotazníku ppm factum research. <i>Zdroj:</i> [8, s. 62]	20

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Četnost odpovědí na otázku "Kdo by se podle Vás měl podílet na finančním vzdělávání?"	11
Tab. 2: Četnost odpovědí na otázku "Kde jste se o financích dozvěděl/a nejvíce?"	11
Tab. 3: Četnost odpovědí na otázku "Podle dostupných zjištění se finanční gramotnost v ČR příliš nezlepšuje. Jaké jsou podle Vás důvody?"	12
Tab. 4: Index FG změřený ČBA v srpnu 2022	12
Tab. 5: Tabulka s nabídkou úvěrů k otázce "Pokud byste si museli půjčit 10 000 Kč, který z následujících úvěrů byste si vybrali?" z dotazníku ppm factum research	20
Tab. 6: Seznam témat, se kterými by se měli žáci druhého stupně základní školy v rámci výuky finanční gramotnosti seznámit	23
Tab. 7: Výstupy předmětu Svět práce pro 6. ročník v ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost	24
Tab. 8: Výstupy předmětu Matematika pro 7. ročník v ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost	25
Tab. 9: Výstupy předmětu Výchova k občanství pro 8. ročník v ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost	26
Tab. 10: Seznam kapitol a témat, jež plánuje nakladatelství Didaktis uvést v připravovaných učebnicích matematiky pro devátý ročník	28
Tab. 11: Výstup předmětu Matematika pro 9. ročník v ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost	28
Tab. 12: Seznam tematických okruhů, které podle analýzy nejsou zahrnuty v ŠVP naší školy	29
Tab. 13: Návrh úpravy výstupu předmětu Svět práce pro 6. ročník v RVP ZV a ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost	31
Tab. 14: Návrhy úprav výstupů předmětu Výchova k občanství pro 8. ročník v RVP ZV a ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost	32
Tab. 15: Návrh úpravy výstupu předmětu Matematika pro 9. ročník v RVP ZV a ŠVP ZŠ Brno, Jana Babáka 1, příspěvkové organizace rozvíjející finanční gramotnost	34

PŘÍLOHA 1: METODICKÁ DOPORUČENÍ PRO UČITELE

Doporučená metodika (postup) zpracování tématu v hodině podle Lichtenberkové:

- „**Motivace** – pro motivaci žáků na začátku daného tématu je dobré zvolit např. formu zábavné **animace**, která je do tématu uvede a zároveň je pobaví;
- **výklad** – také pro výkladovou část je možné audio-vizuální techniku – např, **videa** (hraná či animovaná) nebo komentované prezentace. Některé animace můžete použít jako motivaci a výklad zároveň;
- **pracovní listy** – napomáhají k **rozšíření a upevnění tématu**. Mohou být buď klasické papírové nebo ve formě DUM;
- **kvíz** – nabyté vědomosti můžeme **ověřit** kvízem;
- **práce ve skupině** – díky skupinové práci proniknou žáci hlouběji do tématu a zároveň si budou rozvíjet týmové schopnosti;
- **práce na doma/v terénu** – za domácí úkol žákům zadat vyhledání dalších informací, popř. je zjistit v terénu. Děti je pak mohou zpracovat formou **referátu** (např. ve skupince). S výsledky se pak dá pracovat v dalších vyučovacích hodinách.“ [12, s. 74, 75]

Publikace zabývající se metodikou při výuce finanční gramotnosti:

HESOVÁ, Alena a Eva ZELENDOVÁ. *Finanční gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-86856-74-2.

KLÍNSKÝ, Petr a Danuše CHROMÁ. *Finanční gramotnost: úlohy a metodika*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2009. ISBN 978-80-87063-26-2.

KLÍNSKÝ, Petr. *Finanční gramotnost: obsah a příklady z praxe škol*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. ISBN 978-80-87063-13-2.

PŘÍLOHA 2: VÝUKOVÉ MATERIÁLY PRO ŠESTÝ ROČNÍK

Komiksová knížka určená dětem, která může podnítit jejich zájem o téma financí:

KIYOSAKI, Robert T. *Utečte z krysího závodu: nauč se, jak peníze pracují a staň se bohatým dítětem*. Praha: Pragma, [2015]. ISBN 978-80-7349-462-9.

Pracovní listy s přidruženými souvisejícími tématy ze seznamu v Tab. 6 (témata jsou uvedena tučně v kulatých závorkách):

(1) Jak dobře znáš české bankovky?. In: *Finanční vzdělávání* [online]. [Praha]: Česká bankovní asociace, © 2021 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: https://www.financnivzdelavani.cz/content/files/images/ke_stazeni/01_jak_dobre_znas_ceske_bankovky.pdf

(1, 12) ZPŮSOBŮ JE NĚKOLIK, JEN SI VYBRAT!. In: *Finanční vzdělávání* [online]. [Praha]: Česká bankovní asociace, © 2021 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: https://www.financnivzdelavani.cz/content/files/images/ke_stazeni/06_zpusobu_je_nekolik_jen_si_vybrat.pdf

(1) PLATIT JE HRAČKA, KDYŽ VÍME, JAK NA TO!. In: *Finanční vzdělávání* [online]. [Praha]: Česká bankovní asociace, © 2021 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: https://www.financnivzdelavani.cz/content/files/images/ke_stazeni/07_platit_je_hracka_kdyz_vime_jak_na_to.pdf

PŘÍLOHA 3: VÝUKOVÉ MATERIÁLY PRO SEDMÝ ROČNÍK

Pracovní listy s přidruženými souvisejícími tématy ze seznamu v Tab. 6 (témata jsou uvedena tučně v kulatých závorkách):

(8, 12, 15) VÝDAJŮ HODNĚ, ALE PENĚZ MÁLO?. In: *Finanční vzdělávání* [online]. [Praha]: Česká bankovní asociace, © 2021 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: https://www.financnivzdelavani.cz/content/files/images/ke_stazeni/04_vydaju_hodne_a_le_penez_malo.pdf

(4, 6, 7, 10, 13) MÁME DOMA VYŠŠÍ PŘÍJMY NEŽ VÝDAJE, CO TEĎ S NIMI?. In: *Finanční vzdělávání* [online]. [Praha]: Česká bankovní asociace, © 2021 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: https://www.financnivzdelavani.cz/content/files/images/ke_stazeni/03_mame_doma_vyssi_prijmy_nez_vydaje_co_s_nimi.pdf

PŘÍLOHA 4: VÝUKOVÉ MATERIÁLY PRO OSMÝ ROČNÍK

Pracovní listy s přidruženými souvisejícími tématy ze seznamu v Tab. 6 (témata jsou uvedena tučně v kulatých závorkách):

(1, 12) ZPŮSOBŮ JE NĚKOLIK, JEN SI VYBRAT!. In: *Finanční vzdělávání* [online]. [Praha]: Česká bankovní asociace, © 2021 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: https://www.financnivzdelavani.cz/content/files/images/ke_stazeni/06_zpusobu_je_nekolik_jen_si_vybrat.pdf

(4, 6, 7, 10, 13) MÁME DOMA VYŠŠÍ PŘÍJMY NEŽ VÝDAJE, CO TEĎ S NIMI?. In: *Finanční vzdělávání* [online]. [Praha]: Česká bankovní asociace, © 2021 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: https://www.financnivzdelavani.cz/content/files/images/ke_stazeni/03_mame_doma_vyssi_prijmy_nez_vydaje_co_s_nimi.pdf

(8, 12, 15) VÝDAJŮ HODNĚ, ALE PENĚZ MÁLO?. In: *Finanční vzdělávání* [online]. [Praha]: Česká bankovní asociace, © 2021 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: https://www.financnivzdelavani.cz/content/files/images/ke_stazeni/04_vydaju_hodne_a_le_penez_malo.pdf

(7, 8, 9) NEUTRÁCÍME DOMA VÍCE, NEŽ VYDĚLÁVÁME?. In: *Finanční vzdělávání* [online]. [Praha]: Česká bankovní asociace, © 2021 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: https://www.financnivzdelavani.cz/content/files/images/ke_stazeni/02_neutracime_dom_a_vice_nez_vydelavame.pdf

(12, 13) VÍŠ, CO JE TO BANKA?. In: *Finanční vzdělávání* [online]. [Praha]: Česká bankovní asociace, © 2021 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: https://www.financnivzdelavani.cz/content/files/images/ke_stazeni/05_vis_co_je_to_bank.pdf

(1) PLATIT JE HRAČKA, KDYŽ VÍME, JAK NA TO!. In: *Finanční vzdělávání* [online]. [Praha]: Česká bankovní asociace, © 2021 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: https://www.financnivzdelavani.cz/content/files/images/ke_stazeni/07_platit_je_hracka_kdyz_vime_jak_na_to.pdf

(16) Pracovní list – Exekuce, oddlužení. In: *Integrovaná střední škola, Mladá Boleslav, Na Karmeli 206* [online]. Mladá Boleslav: Integrovaná střední škola, Mladá Boleslav, Na Karmeli 206, © 2023 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: <https://www.issmb.cz/DUM/VI.2%202/VI.2%202.13.pdf>

Soubor příprav do hodin a praktických námětů k výuce finanční gramotnosti na druhém stupni ZŠ spolu s vybranými kapitolami a jim přidruženými tématy z Tab. 6 (témata jsou uvedena tučně v kulatých závorkách):

CIPROVÁ, Jarmila, Václav MERTIN a Libor BERNÝ, ed. *Finanční gramotnost*. Praha: Raabe, c2011. Dobrá škola. ISBN 978-80-86307-45-9.

- **(3)** Trh a jeho fungování
- **(6)** Majetek a výroba
- **(7, 8, 9, 11)** Příjmy, výdaje a rozpočet domácnosti
- **(14, 12)** Svět peněz – Příloha 7: Přehled finančních produktů

Celodenní program *Rozpočti si to!*, který má za úkol seznámit žáky s oblastí rozpočtu domácnosti, s hodnotou peněz a s principem tvorby finančních rezerv:

Projektový den. *Finanční gramotnost do škol* [online]. [Praha]: yourchance, © 2023 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: <https://www.fgdoskol.cz/pro-skoly/projektovy-den/>

PŘÍLOHA 5: VÝUKOVÉ MATERIÁLY PRO DEVÁTÝ ROČNÍK

Opakování všech témat z dříve vypracovaných pracovních listů z webu Finanční vzdělávání spravovaného Českou bankovní asociací:

FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ SE BUDE HODIT. In: *Finanční vzdělávání* [online]. [Praha]: Česká bankovní asociace, © 2021 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: https://www.financnivzdelavani.cz/content/files/images/ke_stazeni/08_financni_vzdelavani_se_bude_hodit.pdf

Pracovní list autora práce pojednávající o tématech č. 11, 13 a 15 z Tab. 6 včetně jeho řešení (viz následující dvě strany):

Pracovní list

Hrubá a čistá mzda, spoření a úvěry

Úkol č. 1

Vysvětli rozdíl mezi hrubou a čistou mzdou. Kolik procent hrubé mzdy musí zaměstnanec zaplatit na daních a zdravotním a sociálním pojištění? V jakých případech má nárok na slevu na dani?

Úkol č. 2

Pan Procházka žije sám a pracuje jako prodavač elektrických spotřebičů. Jeho měsíční základní mzda činí 32 000 Kč. Jakou částku vyplatí zaměstnavatel panu Procházkovi, zanedbáme-li prémii a jiné odměny? Sleva na dani je 2 570 Kč.

- a) 23 680 Kč b) 26 250 Kč c) 27 200 Kč d) 29 430 Kč

Úkol č. 3

Pan Procházka je svědomitý, a proto z každé výplaty odesílá 1 000 Kč na svůj penzijní spořicí účet. Jak ho stát v jeho spoření podpoří?

Úkol č. 4

Pokud do banky vložíš 15 000 Kč na termínovaný vklad na 12 měsíců s úrokem 6 %, kolik peněz ti banka za rok po vkladu pošle na účet? Čím se termínovaný účet liší od běžného spořicího účtu?

Úkol č. 5

Který z následujících úvěrů je nejvýhodnější?

	Úvěr A	Úvěr B	Úvěr C
Výše úvěru	10 000 Kč	10 000 Kč	10 000 Kč
Doba splatnosti	12	12	12
Úroková sazba	15 %	6 %	8 %
RPSN	16,2 %	16,6 %	17,8 %
Celkem na úrocích zapláceno	830,-	330,-	440,-
Měsíční anuitní splátka	903,-	861,-	970,-
Poplatek za vedení účtu		40	40
Poplatek za sjednání smlouvy		50 Kč	

Převzato z: *Finanční gramotnost 2022. In: Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?* [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2020 [cit. 2022-11-05]. Dostupné z: https://www.psfv.cz/assets/cs/media/PSFV_Zprava_2020_Financni-gramotnost-2020.pdf

Pracovní list – řešení

Hrubá a čistá mzda, spoření a úvěry

Úkol č. 1

Čistá mzda je částka, kterou zaměstnanec dostane vyplacenou po odečtení daně (15 %) a odvodů na soc. (6,5 %) a zdrav. (4,5 %) pojištění. Každý má nárok na slevu 2 570 Kč, jiné slevy mohou plátcí využít např. pokud jsou studenti či držitelé průkazu ZTP/P, vyživují děti nebo manžela/manželku.

Úkol č. 2

b) 26 250 Kč

Úkol č. 3

Formou příspěvku na penzijní připojištění ve výši 230 Kč za měsíc (2 760 Kč za rok).

Úkol č. 4

6 % z 15 000 Kč = 900 Kč. Banka ti na účet pošle 15 900 Kč.

Hlavními rozdíly termínovaného od běžného spořicího účtu je pevně stanovená (fixní) úroková sazba a doba uložení peněz.

Úkol č. 5

Úvěr A – má nejnižší RPSN.